

Green management of tourism with an approach to the economic development of local communities in the villages around the Vashi Gorge

Farhad Azizpuor¹, Hassan Momeni^{2*}, Abotaleb Ghasemi², Hassan Mohammadi²

1. Associate Professor, Department of Human Geography, Faculty of Geographical Sciences, Kharazmi University, Tehran, Iran.

2. Ph.D., Department of Human Geography, Faculty of Geographical Sciences, Kharazmi University, Tehran, Iran.

*Corresponding author, Email: h.momeni@khu.ac.ir

Keywords:

Tourism Management, Economic Development, Vashi Strait, Jalizjand Village.

Abstract

Global expectations for strengthening the economic conditions of local communities are expanding. One of the pillars of strengthening this approach is the use of environmental and human capacities in rural areas, especially in the development of tourism. The above trends are proof of benefiting from the capabilities of income-generating resources and local advantages. Potential tourism centers are centers that have a high chance of attracting financial capital. In this regard, one of the tourist centers that has attracted attention in Iran is the Vashi Gorge. As a result, there are rural settlements on the way to this tourist destination, among which Jalizjand village is in direct connection with Vashi Gorge. Considering the proximity of the village to the mentioned territory and its possible effects on the village's economy, the role of the tourist destination of Vashi Gorge on the stability of Jalizjand village's economy is the aim of the research. The research method is descriptive-analytical, and its statistical population includes ten percent of the participants living in Jalizjand village. A simple random method was used for sampling. Based on the review of the theoretical research literature, six components of vulnerability reduction, diversification, poverty alleviation, environmental compatibility, efficiency, and productivity were selected as criteria for measuring the level of economic development of the village. The techniques and tools for collecting data and information were library, field, questioning, and questionnaire, respectively. One-sample and Friedman statistical tests were also used for data analysis. The results of the research prove that the Vashi Gorge tourism river has not been able to provide the economic stability of Jalizjand village. Because among the effective criteria, the four criteria of poverty alleviation, adaptation to the environment, vulnerability reduction, and productivity are at a medium to very low level of sustainability.

Received:

25/Nov/2023

Accepted:

27/Feb /2024

How to cite this article:

Azizpour, F., Momeni, H., Ghasemi, A., & Mohammadi, H. (2024) Green management of tourism with an approach to the economic development of local communities in the villages around the Vashi Gorge. *Green Development Management Studies*, 3(1), 1-16. <https://doi.org/10.22077/jgdms.2024.6988.1049>

مدیریت سبز گردشگری با رویکرد توسعه اقتصاد جوامع محلی در روستاهای پیرامون روددره تنگه واشی

فرهاد عزیزپور^۱، حسن مؤمنی^۲، ابوطالب قاسمی^۲، حسن محمدی^۲

^۱ دانشیار گروه جغرافیای انسانی، دانشکده علوم جغرافیایی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران

^۲ دکتری گروه جغرافیای انسانی، دانشکده علوم جغرافیایی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران

* ایمیل نویسنده مسئول: h.momeni@khu.ac.ir

واژگان کلیدی:

مدیریت گردشگری، توسعه اقتصادی، تنگه واشی، روستای جلیزچند.

چکیده

انتظارات جهانی برای تقویت شرایط اقتصادی جوامع محلی در حال گسترش است. از ارکان تقویت این رویکرد به کارگیری از ظرفیت‌های محیطی و انسانی پیرامون نواحی روستایی به‌ویژه گسترش گردشگری است. روند اشاره‌شده، دلیلی بر بهره‌مندی از قابلیت‌های منابع درآمدزا و مزیت‌های محلی می‌باشد. مراکز مستعد گردشگری کانون‌هایی را شکل می‌دهند که فرصت بالایی در جذب سرمایه مالی دارند. در این راستا، از مراکز گردشگری که در ایران مورد توجه واقع شده می‌توان به روددره تنگه واشی اشاره کرد. به تبع در مسیر این مقصد گردشگری، سکونتگاه‌های روستایی واقع هستند که در این بین روستای جلیزچند در ارتباط مستقیمی با روددره تنگه واشی قرار دارد. باتوجه به نزدیکی روستا با قلمرو مزبور و اثرات احتمالی آن بر اقتصاد روستا، نقش مقصد گردشگری روددره تنگه واشی بر پایداری اقتصاد روستای جلیزچند هدف پژوهش است. روش تحقیق به صورت توصیفی-تحلیلی بوده و جامعه آماری آن شامل ده درصد از مشارکت‌کنندگان ساکن در روستای جلیزچند است. برای نمونه گیری از روش تصادفی ساده استفاده شد. بر پایه بررسی ادبیات نظری پژوهش، شش مؤلفه کاهش آسیب‌پذیری، تنوع‌بخشی، رفع فقر، سازگاری محیط، کارایی و بهره‌وری به عنوان معیارهای سنجش سطح توسعه اقتصادی روستا انتخاب شد. فن و ابزار جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات، به ترتیب کتابخانه‌ای، میدانی، پرسشگری و پرسش‌نامه بود. برای تحلیل داده‌ها نیز از آزمون‌های آماری تی تک نمونه و فریدمن استفاده شد. نتایج حاصل از پژوهش گواه آن است که روددره گردشگری تنگه واشی نتوانسته زمینه پایداری اقتصادی روستای جلیزچند را فراهم نماید. چرا که از بین معیارهای اثرگذار چهار معیار میزان رفع فقر، میزان سازگاری با محیط، میزان کاهش آسیب‌پذیری و میزان بهره‌وری در سطح پایداری متوسط تا خیلی کم قرار دارند.

تاریخ دریافت:

۴ آذر ۱۴۰۲

تاریخ پذیرش:

۸ اسفند ۱۴۰۲

مقدمه

همه روزه در جهان اطراف ما، هزاران اتفاق اقتصادی رخ می‌دهد. تولیدکنندگان محصولات خود را به بازار عرضه می‌کنند و مصرف‌کنندگان در برابر رفع نیاز، به این پدیده واکنش نشان می‌دهند. برخی دیگر نیز در نتیجه خلاقیت و تنوع بیشتر حضور خود را در فرآیند فعالیت‌های اقتصادی تقویت کرده و به ازاء آن درآمد کسب می‌کنند (نیلی، ۱۳۹۲: ۱۰). گردشگری به‌عنوان یکی از فعالیت‌های اقتصادی [خلاقانه و درآمدزا به‌منظور رفع نیاز گردشگران، در سکونتگاه‌های روستایی] می‌تواند در راستای پایداری این جوامع و خروج از رکود، نقش مهمی در روستاهای کشور ایفا نماید (رضوانی و مرادی، ۱۳۹۱: ۶۳۵). مشاهدات دنیای بیرونی، حاکی از آن است که نه تنها در درون هر نظام اقتصادی، بلکه در مقیاس‌های بین‌المللی نیز، اوضاع اقتصادی رو به بهبود نیست و در مقاطعی از زمان، گرفتار بیکاری و رکود می‌شوند (نیلی، ۱۳۹۲: ۱۰). بنابراین، گردشگری راهبردی برای توسعه روستایی و پاسخی به جهانی شدن و بازساخت روستاها است. توسعه گردشگری مستلزم نگرشی جامع و سیستماتیک به همه عناصر تشکیل دهنده آن می‌باشد (رضوانی و مرادی، ۱۳۹۱: ۶۳۰). گردشگری، فعالیتی است که بافت محلی روستا را از منظره‌ای سیاسی، اجتماعی، اقتصادی و زیست‌محیطی تحت‌تأثیر قرار می‌دهد و از آنجا که گردشگری روستایی یک فرصت راهبردی برای توسعه پایدار این بخش از قلمرو سرزمین ماست، پس باید از دیدگاه‌های مختلف بررسی شود تا به شناختی همه جانبه نائل شویم (قدیری معصوم و همکاران، ۱۳۸۹: ۵).

گردشگری بخش مهمی از سیاست‌های اجتماعی و اقتصادی توسعه محلی کشورهاست (راسلانساز^۱ و همکاران، ۲۰۱۳). یکی از محرک‌های اقتصادی قرن کنونی گردشگری بوده که با ترکیب منابع داخلی و بیرونی، افزایش منافع اجتماعی و اقتصادی را ایجاد کند (لیو و وال^۲، ۲۰۰۶). توسعه گردشگری در گرو توسعه زیرساخت‌ها، حمایت از جامعه، اقتصاد و محیط‌زیست محقق می‌گردد (کانول و همکاران^۳، ۲۰۱۹: ۲۲). زیرساخت‌های جاده‌ای و حمل و نقل دسترسی آسان به مقاصد گردشگری را فراهم می‌کند و فعالیت‌های تجاری را افزایش می‌دهد که تأثیر مثبتی بر سطح زندگی جامعه محلی دارند. از این رو محققان پیشنهاد می‌کنند که زیرساخت‌های جاده‌ای و حمل و نقل نه تنها نقش حیاتی در افزایش فعالیت‌های گردشگری دارد (کانول و همکاران، ۲۰۲۰: ۵). اولین گام مهم در درک گردشگری، شناخت منطقه و موقعیت انواع امکانات و جاذبه‌های گردشگری بوده که از خصایص و ویژگی خاص فعالیت‌های گردشگری برخوردار است (کارنالیسن^۴، ۲۰۰۵: ۱۰). ابعاد ساختاری بخش گردشگری و به‌ویژه ساختار مکانی عرضه و تقاضای گردشگری، ارتباط نزدیکی با ماهیت و میزان توسعه گردشگری دارد. برای یک مقصد گردشگری، زیرساخت‌ها اگرچه به‌تنهایی کافی نیستند، اما برای توسعه گردشگری ضروری می‌باشند تا گردشگران را به مقاصد گردشگری جذب و نیازهای آنها را پس از ورود برآورده کنند.

علاوه بر این، گردشگری را به‌عنوان ابزار و سیاستی برای بازساخت اقتصاد روستایی می‌شناسند (سلی^۵، ۱۹۹۷: ۱۸۰). همچنین گردشگری روستایی را به‌عنوان سیاست بازساخت اقتصاد روستایی و مکمل دیگر فعالیت‌های اقتصادی روستا می‌دانند (علیزاده، ۱۳۹۱ و طوافی، ۱۳۹۴). برخی گردشگری را به‌عنوان سیاست و ابزاری برای توسعه روستایی پایدار قلمداد کرده‌اند (لنا^۶، ۱۹۹۴: ۵۵). با این وجود گردشگری روستایی فعالیت بسیار پیچیده‌ای است که با بخش‌های دیگر جامعه و اقتصاد وجوه مشترک دارد. در نتیجه دارای آثار و پیامدهای مختلف می‌باشد که می‌باید در فرآیند برنامه‌ریزی تمامی جوانب آن را مورد ملاحظه قرار داد تا از عوامل منفی

1 - Raslanasa

2- Liu, A. & Wall

3- Kanwal

4- Cornelissen

5 -Slee

6 -Lanea

جلوگیری شود و تأثیرات مثبت عوامل اقتصادی، اجتماعی و محیط مرتبط با آن افزایش یابد (پیرس^۱، ۱۹۹۹: ۱۲). فعالیت‌های بخشی، در فضاهای روستایی با برنامه ریزی‌های روستایی و توسعه آن معنا و مفهوم پیدا می‌کند. اهمیت فعالیت گردشگری نیز توجه به اشتغال و درآمد، متنوع سازی اقتصاد، مشارکت اجتماعی و استفاده از منابع محلی است. از آنجا که بخش اعظم مشکلات واپس ماندگی و توسعه نیافتگی روستایی ناشی از فقدان سرمایه مالی است، گردشگری روستایی با حل مسائل و مشکل مذکور می‌تواند به توسعه روستایی کمک کند. گردشگری روستایی منبع مهم و جدید ایجاد درآمد برای جوامع روستایی به‌شمار می‌آید. تأثیر اقتصادی گردشگری در مناطق روستایی می‌تواند منفی یا مثبت باشد. توسعه گردشگری در نواحی روستایی در عین حال می‌تواند وسیله‌ای برای تحرک رشد اقتصاد ملی از طریق غلبه بر انگاره‌های توسعه نیافتگی و بهبود استانداردهای زندگی مردم محلی باشد (بهرامی، ۱۳۸۹: ۱۰). هدف توسعه پایدار جوامع محلی در نواحی روستایی، به‌عنوان ابزاری جهت توسعه اقتصادی و اجتماعی و یکی از مهم‌ترین مشاغل مدرن در مناطق ارتقا یافته‌است. از انواع مهم و در حال رشد گردشگری، می‌توان به گردشگری مرتبط با مناطق روستایی اشاره کرد، گردشگری وابسته به روستا در کشورهایی توسعه یافته به‌شدت در حال رشد و گسترش می‌باشد (والپل و گدوین^۲، ۲۰۰۰).

جهت بررسی بیشتر در ادامه به پژوهش‌های برخی از محققان در رابطه با تأثیرات متقابل ابعاد گردشگری به‌ویژه بعد اقتصادی آن با سکونتگاه‌های روستایی پرداخته شده‌است تا سهولت موضوعی برای شناخت هرچه بیشتر خوانندگان فراهم آید: بنابراین در مقاله آریانتو^۳ (۲۰۲۲) این‌گونه اشاره شده است که، گردشگری پایدار و یا سبز را نمی‌توان جدا از بحث گردشگری آگاهانه از محیط‌زیست دانست. از آنجایی که در حال حاضر تمایل مردم به توجه بیشتر به حفاظت از طبیعت و گردشگری پایدار وجود دارد، مفهوم مدیریت سبز گردشگری برای هر بازیگری که در بخش گردشگری دخیل است بسیار جذاب بوده و دلیل آن واقعیت استفاده مردمی است که می‌خواهند بدون تأثیر منفی بر محیط‌زیست با گردشگری به تجارت مناسب دست یافته و همچنین کمک قابل توجهی به اقتصاد جوامع محلی که تحت تأثیر توانمندسازی اقتصادی قرار نگرفته‌اند، داشته‌باشند. در تحقیق دیگری از رضوانی (۱۴۰۰) با معرفی صنعت گردشگری و ارزش‌های فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی آن به اهمیت مدیریت گردشگری از منظر فعالیت‌های روزمره انسانی که موجب ارتقا بینش فرهنگی اجتماعی و رشد اقتصادی شده اشاره می‌شود و از علم جغرافیا به‌عنوان دانشی پویا و کل‌گرا یاد شده که می‌تواند به وجود آورنده رونق و ساماندهی گردشگری گردد. فنایی و همکاران (۱۳۹۶) با تبیین ظرفیت پذیرش گردشگری در مناطق روستایی به این نتیجه دست یافتند که جامعه بومی به‌دلیل احساس نیاز به گردشگری و داشتن ذهنیت اقتصادی به گردشگری روی آورده و مشارکت فعالی در این نواحی دارند. جان لی (۱۳۷۸) به‌بیان مفاهیم کلیدی گردشگری و ارتباط آن با توسعه در کشورهای جهان سوم و ابعاد اجتماعی اقتصادی و محیطی آثار این صنعت در این کشورها پرداخته، از این‌رو گردشگری می‌تواند بستر مناسبی را برای تصمیم‌گیری در انتخاب راهبردی به‌خصوص در ایران فراهم نماید. شارپلی (۱۳۸۰) به نیازها و خدمات مدیریت گردشگری محلی، بازاریابی برای گردشگری، عوامل مؤثر بر گردشگری محلی و مفهوم مدیریت گردشگری پرداخته‌است. ایشان گردشگری روستایی را در کشورهایی مانند اتریش، استرالیا بررسی نموده و به این نتیجه رسیده که گردشگری روستایی یکی از انواع گردشگری مبتنی بر اصول و مباحث علمی است. همچنین موفقیت گردشگری روستایی مرهون محیط‌زیست سالم و زیرساخت‌های مناسب در روستا است. افتخاری (۱۳۸۱) به‌نقد و تحلیل چارچوب‌های نظریه‌ای با روش توصیفی-تحلیلی پرداخته‌است. در نهایت هدف از گردشگری توسعه روستایی را همراه با کاهش فقر روستایی، حل معضلات بیکاری و مهاجرت با افزایش خدمات رفاهی در نظر می‌گیرد و در نتیجه همه روستاها را دارای قابلیت گردشگری نمی‌داند بلکه روستاهایی را که دارای پتانسیل و ظرفیت محیطی هستند، مورد توجه قرار می‌دهد. حیدری چیپانه (۱۳۸۷) به بررسی وضعیت صنعت گردشگری در ایران و بیان پاره‌ای از مشکلات تنگناهای صنعت گردشگری و دلایل

1- Patten

8-Walpole & Goodwin

3- Ariyanto

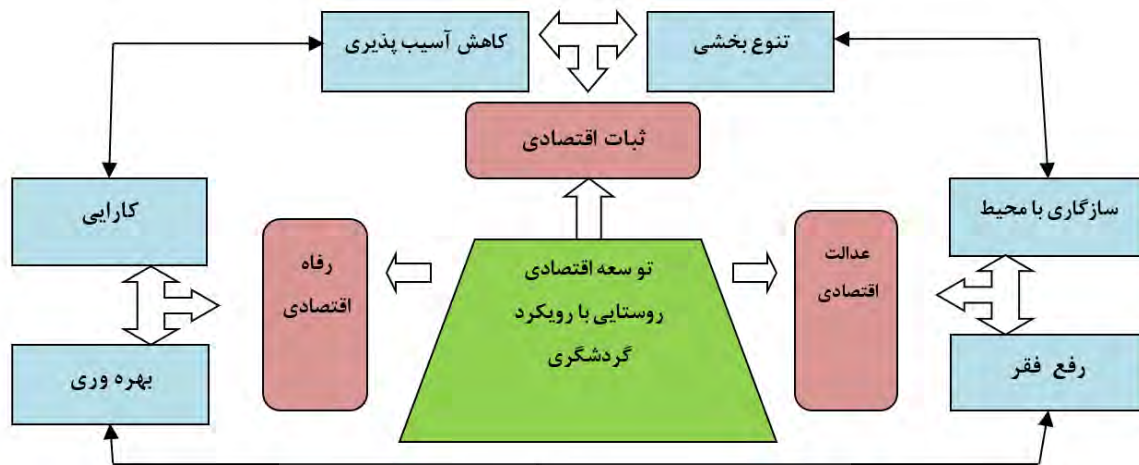

ناکامی این صنعت در ایران پرداخته و مهم‌ترین مشکل در زمینه فعالیت‌های پژوهشی صنعت گردشگری در ایران را فقدان رویکرد علمی دانسته و در پایان راهکارهایی از جمله سرمایه‌گذاری کلان در سطح کشور برای مکان‌های جذاب گردشگری، با نگرش منطقه‌ای را برای رونق گردشگری ارائه می‌نماید و نتیجه می‌گیرد که باید در سیاست‌گذاری کلان‌شهر در مورد گردشگری بازنگری صورت گیرد. قادری (۱۳۸۳) با استفاده از روش تحلیلی به ارائه خطوط راهنما و اقدامات اجرایی در فرآیند برنامه‌ریزی گردشگری روستایی پرداخته‌است و به این نتیجه می‌رسد که برنامه‌ریزان باید براساس ویژگی‌های فرهنگی جوامع محلی و با توجه به بافت سنتی و محلی به توسعه گردشگری روستایی بپردازند و از به وجود آوردن مسائل زیست‌محیطی، اجتماعی- فرهنگی و اقتصادی جلوگیری کنند. باتوجه به قلمرو جغرافیای مورد پژوهش، منطقه تنگه واشی واقع در شهرستان فیروزکوه با داشتن تنوع بالای محیطی، طبیعت زیبا و ظرفیت‌های بالقوه طبیعی، فرهنگی، از قطب‌های مهم گردشگری در استان تهران به‌شمار می‌آید. این منطقه دارای منابع گردشگری ارزشمندی اعم از منابع تولیدی، باغی، چشمه‌ها، آبشار طبیعی است که از دیرباز گردشگران به آن توجه داشته‌اند. گسترش جریان‌های گردشگری در این محدوده بدون وجود برنامه‌ریزی و مدیریت کارآمد، تغییرات مثبت و منفی اقتصادی در پی داشته است. افزون بر این، با وجود اهمیت گردشگری روستایی و اقتصاد در محیط‌های روستایی در تغییرات اقتصادی، برای کاهش تغییرات منفی مطرح شده از سوی جامعه میزبان و تقویت جنبه‌های مثبت این فعالیت، ضروری به‌شمار می‌آید. پژوهش حاضر نیز در راستای سنجش میزان اثرگذاری گردشگری در مؤلفه‌های توسعه اقتصادی به‌دنبال پاسخ دو پرسش بوده است: نخست، مقصد گردشگری رود دره واشی چه اثرات اقتصادی بر روستای پیرامونی دارد؟ و دیگر اینکه، در بین مؤلفه‌های بررسی‌شده، مؤثرترین مؤلفه‌های مدیریت گردشگری در توسعه اقتصادی کدامند؟

مواد و روش‌ها

در چند دهه اخیر به‌دلیل تأثیر تحولات جهانی در مناطق شهری و روستایی کشورهای رو به توسعه از قبیل صنعتی شدن و تداوم پیشرفت‌های تکنولوژیکی، توسعه و گسترش شهری و بسیاری از مناطق روستایی این کشورها دچار تحولات اساسی در شالوده‌های اقتصادی و اجتماعی، سیاسی خود شده‌اند. این تحولات باعث شده‌اند مناطق روستایی و کشاورزی گرفتار کاهش درآمدها و خدمات محلی از قبیل کاهش میزان اشتغال، سیستم حمل و نقل، تعداد مغازه‌ها و نیز افزایش جمعیت کهنسال و همچنین کاهش قابل توجه فرصت‌های شغلی در زمینه کشاورزی و به‌طور کلی از بین رفتن تدریجی فرهنگ سنتی روستاییان بشود که این عوامل سبب تخلیه روز افزون جوامع محلی، کاهش تولیدات کشاورزی، افزایش مشکلات شهری و رشد سریع شهرنشینی است. در راستای حل چالش‌های این جوامع در روندی زمانی الگوهای متفاوتی متأثر از نظریه‌های توسعه از جمله رشد اقتصادی، نیازهای اساسی، توسعه همه جانبه روستایی، توسعه یکپارچه و پایداری محلی مطرح شد. در این بین رویکرد توسعه پایدار به‌علت تأکید بر توسعه محافظت محور از سال ۱۹۸۷ بیشتر مورد توجه سازمان‌های بین‌المللی (به‌ویژه سازمان ملل) قرار گرفت. توسعه پایدار در یک کلیت معنایی در صدد فراهم آوردن راهبردها و ابزارهایی است که بتواند به پنج نیاز بنیادی پاسخ گوید: حفظ یگانگی اکولوژیکی، تلفیق حفاظت و توسعه، تأمین نیازهای اولیه زیستی انسان، دستیابی به عدالت اجتماعی، خودمختاری و تنوع فرهنگی. اما توسعه اقتصادی در قالب سه معیار اصلی شامل: ثبات اقتصادی، عدالت اقتصادی و رفاه اقتصادی گنجانده شده‌است. در این راستا، ارزیابی اثرات پایداری متأثر از توسعه گردشگری در مناطق روستایی از اهمیت معناداری برخوردار است. به‌تبع روستای جلیزجند که مورد ارزیابی این پژوهش است با واقع شدن در مسیر محور گردشگری رود دره تنگه واشی شهرستان فیروزکوه تهران، از جمله روستاهایی است که تحت تأثیر فعالیت‌های گردشگری قرار گرفته است. این روستا علی‌رغم قرارگیری در محور عبوری گردشگران، هنوز از روند تحولی ناکارآمد اقتصادی رنج می‌برد. در راستای سنجش وضعیت این روستا با ارزیابی بسترهای موجود امکان ارائه برنامه‌ریزی توسعه روستایی قابلیت

فراهم آوری داشته و در چارچوب رویکرد توسعه پایدار توان محیطی بالای جذب منابع داشته و این اقدام تکامل اقتصادی مطلوب روستا در آینده دامن می‌زند. بدین سال برای طی روند پژوهش مدل مفهومی ذیل ترسیم شده‌است:

شکل ۱- مدل مفهومی توسعه اقتصادی گردشگری

روش تحقیق در این پژوهش به صورت ارزیابی و با سازوکار توصیفی- تحلیلی است. جامعه آماری پژوهش شامل ده درصد از مشارکت کنندگان (سرپرست یا نماینده خانوار) ساکن در روستای جلیز چند هستند. برای نمونه‌گیری از روش تصادفی ساده استفاده شد. بر پایه ادبیات نظری پژوهش، کاهش آسیب‌پذیری، تنوع‌بخشی، رفع فقر، سازگاری محیط، کارایی و بهره‌وری به‌عنوان معیارهای سنجش سطح توسعه اقتصادی روستا برگزیده شد.

روش، فن و ابزار جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات، به ترتیب کتابخانه‌ای، میدانی، پرسشگری و پرسش‌نامه که اعتبار آن توسط چند تن از اساتید دانشگاه مورد ارزیابی قرار گرفت تهیه شد. مجموع پاسخ دهندگان شامل؛ ۸۳ درصد مردان و ۱۷ درصد نیز بانوان روستایی بودند. ۷۵ درصد از پاسخ دهندگان سطح تحصیلاتشان بین دیپلم تا لیسانس است و ۶۵ درصد از پاسخ دهندگان در هرم سنی بین ۲۰ تا ۴۵ سال قرار دارند. پاسخ به پرسش‌ها این‌گونه بود که به گزینه خیلی کم عدد یک و به گزینه خیلی زیاد عدد پنج تعلق گرفت و طیف چند گزینه‌ای مابین آنها بر پایه نزدیکی به عدد یک تا پنج در نظر گرفته شد. تحلیل پژوهش با ورود داده‌ها در محیط^۱ SPSS و روش جامعه تک نمونه^۲ به صورت یکایک مورد آزمون قرار گرفت. سپس برای محاسبه تعیین میزان درجات میانگین معیارها از آزمون فریدمن^۳ استفاده شد.

6- Statistical Package for Social Sciences

7- One-Sample T-Test

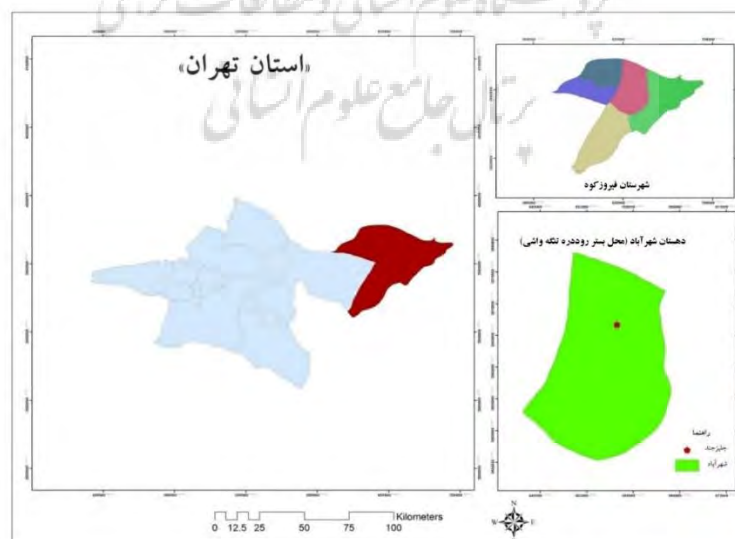
8- Friedman

جدول ۱- گویه‌های تحقیق

بعد	مؤلفه	معیار	گویه (CI)
پایداری اقتصادی روستایی	ثبات اقتصادی	کاهش آسیب‌پذیری:	- میزان زمین‌های اجاره‌ای. - میزان امنیت شغلی. - میزان پوشش بیمه. - میزان بهره‌مندی از خدمات دولتی. - میزان تنوع فعالیت اقتصادی. - میزان تنوع تولید.
		تنوع‌بخشی:	- میزان تنوع اراضی کشاورزی. - میزان تنوع خدماتی. - میزان تنوع فعالیت صنعتی. - میزان فعالیت وابسته به گردشگری.
		رفع فقر:	- میزان جمعیت زیر خط فقر. - میانگین درآمد سالانه. - میزان برخورداری‌ها. - میزان استفاده از خدمات. - میزان برخورد نامناسب با محیط‌زیست.
رفاه اقتصادی	عدالت اقتصادی	سازگاری با محیط:	- میزان مصرف آب در کشاورزی. - میزان استفاده از کودهای شیمیایی. - میزان زمین‌های زیر کشت. - میزان زمین‌های قابل کشت. - میزان توجه به علم گردشگری. - میزان مطلوبیت خدمات زیرساختی.
		کارایی:	- میزان نحوه دست‌رسی به جاده. - میزان خدمات اقامتی مناسب. - میزان در آمد حاصل از کشاورزی. - میزان برخورد مناسب با گردشگران.
		بهره‌وری:	- میزان پس‌انداز خانوارها. - میزان استفاده از پتانسیل گردشگری. - میزان پول وارده به روستا. - میزان پول خارج شده از روستا. - نسبت درآمد به هزینه خانوارها.

منبع: سازمان جهاد کشاورزی

روستای جلیزچند از نظر جغرافیایی در ۴۴ درجه و ۴۴ دقیقه طول شرقی و ۳۴ درجه و ۴۲ دقیقه عرض شمالی در دامنه‌های جنوبی رشته کوه البرز و در شمال شهر فیروزکوه در شهرستان فیروزکوه در استان تهران قرار گرفته است.

شکل ۲- نقشه موقعیت روستای جلیزچند در تقسیمات سیاسی.

روستای جلیزجند از نظر تقسیمات سیاسی و اداری از توابع دهستان شهرآباد و بخش مرکزی شهرستان فیروزکوه است (وزارت کشور، ۱۳۹۸).

جدول ۲- معرفی روستاها بر اساس تقسیمات سیاسی

استان	شهرستان	بخش	دهستان	آبادی	بستر گردشگری
تهران	فیروزکوه	مرکزی	شهرآباد	جلیزجند	روددره تنگه واشی

منبع: اداره کل تقسیمات سیاسی وزارت کشور، ۱۳۹۸

ارتفاع روستای جلیزجند ۲۵۵۵ متر از سطح دریا قرار گرفته است که در حدود ۱۵ کیلومتری شمال غربی شهرستان فیروزکوه قرار دارد و در مقیاس ناحیه‌ای به طور مستقیم با شهر فیروزکوه در تعامل فضایی است (دارابی، ۱۳۹۲).

شکل ۳- نقشه موقعیت روستای جلیزجند نسبت به رودخانه تنگه واشی.

بعد از عبور از روستای جلیزجند و طی حدود چهار کیلومتر در جاده‌ای که میان دشت و رود، محور گردشگری تنگه ساوشی شروع می‌شود. که شامل تنگه اول، گذر دشتی و تنگه دوم است و این قسمت حدود دو کیلومتر با تنگه اولی فاصله دارد.

شکل ۴- تصاویر روددره گردشگری تنگه واشی.

آب و هوای مناسب این محور در تابستان‌ها، باعث جذب جمعیت کثیری از گردشگران است. تنگه واشی به طول حدود ۳۰۰ متر و با دیواره‌های صخره‌ای بلند به ارتفاع حدود ۱۰۰ متر محل عبور رودخانه‌ای است که از کوه‌های ساواشی سرچشمه می‌گیرد. یکی از مهم‌ترین جذابیت‌های این محور، عبور کل مسیر از میان آب است. فاصله ۱۰۰ کیلومتری این محور گردشگری با شرق شهر تهران می‌تواند از عوامل استقبال برای گردش باشد (دارابی، ۱۳۹۲).

یافته‌های تحقیق

الف) بررسی توصیفی سطح پایداری اقتصادی در اثر مدیریت سبز گردشگری

باتوجه به معلول عام یا وقایع ثابت شده اکتشافی و شهودی پژوهش در روستا؛ از منظر ارزیابی شهودی، نوع نگرش به بازده اقتصادی گردشگری در منظر ساکنین روستا، تأثیر مضاعفی در ایجاد روابط اهالی با گردشگران داشته و در مجموع برای ثروت آفرینی مؤثر است. در تحلیل شرایط مدیریتی و مراجع تصمیم‌ساز روستا رویکرد مشارکتی، ایجاد زیرساخت‌ها و تجهیزات متناسب با صنعت گردشگری همچنین استفاده بهینه از فضای ایجاد شده در روستا (با توجه به تردد گردشگران از روستا برای رسیدن به محور گردشگری تنگه واشی) کمک به پایداری درآمد در روستا است. این در حالی است که مدیریت سبز گردشگری مورد تأکید بوده و بر این اساس حفظ محیط‌زیست جزو اولویت‌های اصلی این رویکرد بوده است. بنابراین در رابطه با ساختار مدیریتی حاکم در مقیاس روستای جلیزجند، بررسی نظام ساختار مدیریتی روستا حاکی از آن است که نهادهای مداخله‌گر در حوزه‌های گوناگون مدیریتی مؤثر بوده و ارتباط حوزه‌های مدیریتی تأثیر گذار بر روستا از دو مدخل حائز اهمیت می‌باشد. اول نحوه تأثیرگذاری و سپس مقیاس اثرگذاری. به‌طور کلی نهادهای مؤثر بر مدیریت روستا فارغ از ساختار گردشگری را می‌توان شامل دهیاری، شورای روستا، بخشداری، فرمانداری، نیروی انتظامی، وزارت راه و شهرسازی، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، شبکه بهداشت شهرستان، نمایندگی رهبری و امام جمعه روستا، سازمان گردشگری، سازمان جهاد کشاورزی و اداره محیط‌زیست در نظر گرفت. دهیاری روستا به‌عنوان نماینده وزارت کشور و زیرمجموعه استانداری، فرمانداری و بخشداری است که مسئولیت اغلب مسائل عمومی روستا را به عهده دارد.

در عین حال این نهاد از اختیارات محدودی برخوردار بوده اما به‌طور کلی خدمات عمومی روستا توسط دهیاری رتق و فتق می‌گردد. مسائل مربوط به صدور پروانه و مجوزهای ساخت و ساز و تغییرات در بستر زمین در داخل محدوده قانونی روستا برعهده بنیاد مسکن و در خارج از آن برعهده بخشداری می‌باشد، بنابراین یکی از مهم‌ترین نهادهای تصمیم‌ساز در روستا شورا است. در زمان توزیع پرسش‌نامه‌های پژوهش در روستای جلیزجند، مشاهده گردید یک شرکت تحت نظر دهیاری شکل گرفته و اقدام به دریافت عوارض از گردشگران می‌کند که از جنبه‌هایی دارای معایب و محاسن است از اینک تا چه حد بر مبلغ به‌دست آمده نظارت می‌شود زیرا اهالی روستا خواهان ظهور عینی آثار این سرمایه‌بر بهبود کالبد روستا بوده و همچنین تعیین میزان مبلغ دریافتی این عوارض از گردشگران که رضایت میهمان و میزبان را رعایت کند و در خدمات‌رسانی (به‌ویژه خدمات بهداشتی) به گردشگران نمود داشته‌باشد ملموس نیست. اما از محاسن طرح اینک، درآمد حاصله از این عمل در ایجاد اشتغال جوانان روستا تا اندازه‌ای (در فصول بهار و تابستان) مؤثر است و قانون‌مندی نسبی بر رفت و آمد گردشگران به وجود آورده‌است. تصویر دریافت عوارض عبور از روستای جلیزجند برای رسیدن به روددره تنگه واشی:

شکل ۵- محل اخذ عوارض ورود گردشگران به روستا.

از منظر معلول کالبدی روستا، بهبود فضای فیزیکی روستا در جذابیت آن بسیار مؤثر بوده و بالطبع با ورود انبوه گردشگران و ایجاد روابط تجاری یا داد و ستد ساکنین روستا با رهگذران میزان سرمایه وارد شده به روستا افزایش می‌یابد، لذا با بهبود وضعیت مالی ساکنین روستا، پایداری و توسعه روستایی در محدوده مورد ارزیابی رخ خواهد داد. از ماحصل دیدگاه توسعه روستایی (افتخاری و قادری، ۱۳۸۱) سه رویکرد اصلی قابل طرح است؛ کاهش فقر روستایی، حل معضلات بیکاری- مهاجرت و افزایش خدمات رفاهی باتوجه به ویژگی‌ها و امکانات کشور و هر منطقه روستایی می‌توان از یکی از این نگرش‌ها یا ترکیبی از آنها استفاده کرد. باتوجه به آستانه (ظرفیت) تحمل‌پذیری اجتماعی و شرایط محیطی محور تنگه واشی رعایت اصول برنامه‌ریزی از الزامات پایداری و توسعه اقتصادی مستمر این روستا است. کالبد روستا بر اساس موقعیت قرارگیری تا اندازه‌ای کوهستانی از قابلیت محدودی در گسترش بافت روستایی برخوردار بود و توجه به ظرفیت تحمل‌پذیری گردشگری آن بسیار حائز اهمیت است.

ب) سنجش استنباطی اثرگذاری عوامل پایداری روستا

برای ارزیابی کمی اثرگذاری عوامل از آزمون فریدمن استفاده شده است. آزمون فریدمن یک آزمون ناپارامتری است که وجود تفاوت معنی‌دار بین سه یا تعدادی بیشتر از گروه‌های وابسته به هم را مورد بررسی قرار می‌دهد. این آزمون ناپارامتری برای رتبه‌بندی متغیرها قابل استفاده است و با تفسیر خروجی آن میزان اثربخشی پایداری قابل ارزیابی است که برای بررسی برآورد میانگین رتبه‌های مؤلفه‌های کلیدی پژوهش به کار گرفته شده‌اند. در بررسی سنجش پایداری متأثر از توسعه که طی آزمون فریدمن حاصل شد، میزان اثرگذاری تک تک ابعاد در ایجاد و سنجش پایداری توسعه روستای جلیزجند ارزیابی گردید، باتوجه به تحلیل میزان اثرگذاری عوامل بر پایداری توسعه اقتصادی روستای جلیزجند متأثر از گردشگری در آزمون فریدمن، شش مؤلفه مورد تحلیل میانگین رتبه متفاوتی با نسبت برآورد پایداری کسب کرده‌اند، بنابراین بعد میزان کارایی بیشترین اهمیت را داشته و میزان بهره‌وری دارای کمترین اهمیت و اولویت است. در واقع عامل گردشگری سبب پایداری و حفظ اهالی به‌ویژه جوانان روستا نبوده که تأیید این مطلب در پاسخ مصاحبه شوندگان محلی نیز مشهود است. به‌عنوان نمونه، در گذشته تعداد نوجوانان بسیار زیادی به مدرسه می‌رفتند و تعداد مدارس نیز زیاد بود، اما متأسفانه امروزه تعداد دانش آموزان به تعداد انگشتان دست هم نمی‌رسد.

جدول ۳- آزمون فریدمن

مؤلفه:	میانگین رتبه‌ها
میزان کاهش آسیب‌پذیری	۲/۵۶
میزان تنوع‌بخشی	۴/۶۰
میزان رفع فقر	۳/۲۲
میزان سازگاری با محیط	۲/۸۹
میزان کارایی	۵/۸۷
میزان بهره‌وری	۱/۸۷

جدول ۴- آمار توصیفی آزمون فریدمن

برآورد پایداری توسعه	
جمع	۳۹
مقدار دو دنباله	۳۱۵/۷۶۱
درجه آزادی	۵
داری سطح معنی	۰/۰

از این رو ارزیابی صورت گرفته از روش آماری فریدمن، در ابتدا به علت اینکه سطح معنی‌داری، کمتر از ۰/۰۵ است پس بین سؤالات پرسش‌نامه به لحاظ اهمیت، تفاوت معنی‌دار وجود دارد و از دیدگاه پاسخ‌گویان، این سؤالات از ارزش و اهمیت متفاوتی برخوردارند. با توجه به اثرگذاری ناچیز و بعضاً منفی مؤلفه‌های آزمون در میزان تأثیرپذیری توسعه پایدار اقتصادی متأثر از گردشگری، لیکن قابل ذکر است که معمولاً گردشگری روستایی *اثرات مثبت اقتصادی* (البته اثرات زیست‌محیطی، اجتناب‌ناپذیر است) در جامعه میزبان بر جای می‌گذارد. با تدابیر اصولی و شناخت کافی از منابع و بنیان‌های توسعه پایدار می‌توان این سرمایه را فعال‌تر نمود همچنین با برآورد غیر اصولی عکس جریان توسعه حاصل شده و تبعات اجتماعی و زیست‌محیطی به‌همراه دارد.

زیرا با ادامه روند و بهره برداری منابع طبیعی پیرامون نواحی روستا، تغییر و تحول چشم اندازه‌ای روستایی، مهاجرت افراد بومی از روستا و تخریب محیط‌زیست، جامعه میزبان متحمل اثرات منفی خواهد شد. بنابراین اگر قرار است که توسعه گردشگری سبب توسعه اقتصادی روستا گردد لازم است که اقتصاد روستا با اقتصاد گردشگری پیوند مکمل و هم‌راستا برقرار کند. در ادامه به جهت تدقیق نتایج ارزیابی، مؤلفه میزان کاهش آسیب‌پذیری از کمترین مقایسه میانگین و سطح معنی‌داری صفر برخوردار است و به ترتیب مؤلفه‌های میزان رفع فقر، میزان تنوع‌بخشی، میزان بهره‌وری و میزان کارایی از کمترین تا بیشترین مقایسه میانگین بهره‌مندند، بر این اساس طبق جدول زیر میزان سازگاری با محیط تنها مؤلفه‌ای است که تأثیر مثبت داشته اما اثر آن بسیار کم است. برآورد پایداری توسعه که مجموعه‌ای از مقایسه میانگین کل مؤلفه‌ها را شامل می‌شود با وجود معدل $-۶/۳۵۰$ ، عدم پایداری اقتصادی روستا را محرز می‌نماید.

جدول ۵- آزمون مؤلفه‌ها تحقیق به نسبت پایداری.

ردیف	مؤلفه	فاصله اطمینان ۹۵٪		اختلاف میانگین	سطح معنی‌داری	مقایسه میانگین
		حد بالا	حد پایین			
۱	میزان کاهش آسیب‌پذیری	-۲/۳۸۴۲	-۳/۳۵۵۷	-۲/۸۷۰۰۰	۰/۰	-۱۱/۷۲۴
۲	میزان تنوع‌بخشی	-۲/۲۸	-۴/۰۰	-۳/۱۴۰	۰/۰	-۷/۲۴۰
۳	میزان رفع فقر	-۱/۴۲۰۲	-۲/۱۱۹۸	-۱/۷۷۰۰۰	۰/۰	-۱۰/۰۴۰
۴	میزان سازگاری با محیط	۰/۹۶۹۵	-۰/۰۶۹۵	۰/۴۵۰۰۰	۰/۰۸۹	۱/۷۱۹
۵	میزان کارایی	۱/۶۱۹۰	-۱/۶۳۹۰	-۰/۰۱۰۰۰	۰/۹۹۰	-۰/۰۱۲
۶	میزان بهره‌وری	-۰/۷۳۶۸	-۱/۷۰۳۲	-۱/۲۲۰۰۰	۰/۰	-۵/۰۱۰
۷	برآورد پایداری توسعه*	-۵/۸۹	-۱۱/۲۳	-۸/۵۶۰	۰/۰	-۶/۳۵۰

* پاسخ به سؤال اصلی تحقیق

چرایی این تحلیل، معلولی از شرایط متفاوت را شامل شده که از جمله آنها می‌توان به شرایط عام روستا، معلول مدیریت روستا، عوامل تصمیم‌ساز و فضای کالبدی و اجتماعی آن اشاره نمود. در مجموع میزان برآورد پایداری توسعه در روستا با توجه به صنعت گردشگری به سمت ناپایداری حرکت می‌کند. به عبارت دیگر با در نظر گرفتن نظرات مردم صنعت گردشگری در روستای جلیزچند سبب توسعه و رونق اقتصادی برای روستا نبوده است. از سویی با وجود اینکه این روستا به دلیل جاذبه گردشگری خاص خود، مقصد گردشگری مهمی در منطقه محسوب می‌شود، بررسی‌ها از وزارت میراث‌فرهنگی، گردشگری و صنایع‌دستی (۱۴۰۱) نشان می‌دهد، تاکنون در این بخش هیچ‌گونه برنامه‌ریزی جدی به صورت رسمی، نه از سوی دولت و نه از سوی بخش خصوصی انجام نشده است، بدین معنی که کلیه خدماتی گردشگری که توسط روستاییان ارائه می‌شود، فاقد مجوز رسمی بوده و از استانداردهای لازم برخوردار نیست، دولت نیز از منابع اعتباری برای توسعه زیرساخت‌های گردشگری در روستا هزینه‌ای نکرده است.

بحث و نتیجه‌گیری

با توجه به تنوع سکونتگاهی کشور و به‌رغم مشترک بودن مسائل و مشکلات، مانند بیکاری، مهاجرت، کمبود درآمد، پایین بودن سطح بهره‌وری و غیره نمی‌توان راه حل واحدی برای رفع آنها ارائه کرد. همه روستاهای کشور ظرفیت پذیرش و تحمل بازدیدکنندگانی را که از خارج به آن جامعه وارد می‌شوند ندارند و با توجه به تعصبات فرهنگی، اعتقادات مذهبی، سطح توسعه‌یافتگی، میزان آموزش و رابطه با گردشگران، پاسخ‌های متفاوتی به پذیرش گردشگری روستایی خواهند داد. شرایط محیط طبیعی، فعالیت‌های

اقتصادی و امکاناتی که برای توسعه گردشگری می‌توانند فراهم کنند متفاوت است. به همین دلیل برای توسعه گردشگری روستایی در کشور با توجه به شرایط خاص هر روستا و کالای خاص گردشگری که هر روستا ارائه می‌دهد، الگوهای متفاوتی لازم است. برای مثال روستایی که وجه گردشگری آن مذهبی است در مقایسه با روستایی که وجه گردشگری آن ورزشی است، هر کدام مشتریان خاص با الگوهای رفتاری و آگاهی‌های خاص را می‌طلبد. طبق نتایج کسب شده به صورت مشخص، ارزیابی مؤلفه‌های پژوهش نشان از عدم تأثیر اقتصادی مثبت گردشگری رودره تنگه واشی بر روستای جلیزجند وجود دارد، بدین سبب با تحلیل صورت گرفته در پاسخ به این اتفاق، متغیرهایی شناسایی شده‌است که منجر به بازخورد منفی اثرات گردشگری بر روی روستا بوده است:

- عدم برنامه‌ریزی مناسب دولت و بخش خصوصی، سپس فقدان مجوز رسمی و استانداردهای لازم که در پایان این دو مورد مانعی بر توسعه زیرساخت‌های این روستا بوده است؛
- عدم استفاده بهینه از فضای ایجاد شده و نهادهای مداخله‌گر در حوزه‌های گوناگون مدیریتی تأثیر گذارند و حتی دفاتر روستایی؛
- چنددستگی بر فرآیند توسعه نقش منفی گذاشته و از مهم‌ترین این متغیرها مؤثر در این باره می‌توان به نامشخص بودن متولی دریافت عوارض گردشگران و هزینه کرد این بودجه اشاره نمود.

در تعمیم‌پذیری نتایج تحقیق باید بیان کرد که به‌طور کلی جوامع محلی پتانسیل بالایی در جذب گردشگر دارند. امروزه نقش مدیریت گردشگری در کمک به توسعه نواحی دارای جاذبه‌های گردشگری بر همگان آشکار است. بسیاری از کشورها این صنعت پویا را به‌عنوان منبع اصلی درآمد، اشتغال‌زایی، رشد بخش خصوصی و توسعه ساختار زیربنایی می‌دانند. صنعت گردشگری امروزه به قدری در توسعه اقتصادی، اجتماعی کشورها اهمیت دارد که اقتصاددانان آنان را صادرات نامرئی نام نهادند. هر روزه به میزان توجه و تأکید بر گردشگری روستایی در برنامه‌ریزی‌های روستایی و منطقه‌ای افزوده می‌شود. گردشگری روستایی گستره‌ای فراگیر از فعالیت‌ها، خدمات و تسهیلات را شامل می‌شود. توسعه پایدار گردشگری روستایی، به مثابه بخشی ارزشمند و روبه‌پیشرفت در زمینه‌های اقتصادی مطرح است و در زمینه‌های سرمایه‌گذاری، با توجه به دسترس بودن منابع، پایین بودن قیمت‌ها و کوچک بودن طرح‌ها در مقایسه با دیگر طرح‌های گردشگری، از ریسک سرمایه‌گذاری کمتری برخوردار است. به‌طوری کلی ارزیابی به‌دست آمده در دو بخش قابل تقسیم هستند:

هر چند روستای جلیزجند در جاده منتهی به محور گردشگری تنگه واشی واقع شده‌است، لیکن کمبود امکانات و عدم برنامه‌ریزی برای ایجاد جذابیت‌های بصری سبب گردیده‌است که منافع حاصل از تردد گردشگران به این روستا سرازیر نشود. با توجه به نتایج، عامل گردشگری سبب توسعه روستایی نبوده است. از دلایل این نتیجه می‌توان فقدان برنامه‌ریزی مناسب برای سوق دادن جریان گردشگری موجود رودره تنگه واشی به فضای روستا و به ضعف جذابیت‌های گردشگری در داخل بافت روستا، نسبت به حوزه پیرامونی روستا اشاره کرد، که واجد آن بوده و از همین رو در این محور جاذبه‌های گردشگری در فضای پیرامونی و به‌عبارت دیگر خارج از کالبد، فضا و محدوده روستایی واقع گردیده‌است. آنچه که اکنون در جریان گردشگری روستایی جلیزجند روی داده است معطوف به‌دست‌فروشی برخی از لوازم مصرفی گردشگران توسط اهالی روستا است که تا ایامی خاص (فصل‌های بهار و تابستان) برای گردش وارد روستا شده‌اند. مشاغل پایدار دائمی یا بازار مستمر برای عرضه محصولات به‌ویژه کالاهای ارگانیک روستایی که روز به‌روز به حجم مصرفشان افزوده می‌شود، وجود ندارد. امکانات اقامتی مانند بوم‌گردی یا واحدهای اقامتی کوچک روستایی مختص ارائه خدمات گردشگران که نقش مهمی در پایداری اقتصادی روستا دارد و همچنین خدمات زیرساختی مانند کمپینگ‌های ارزان قیمت برای استقرار و ماندگاری گردشگران بسیار محدود است. از سویی دیگر رونق فعالیت اصیل روستایی به‌ویژه با نقش زنان روستا در تولیدات صنایع‌دستی یا خوراک محلی، امکان عرضه دائمی آنها و فروش گسترده و مؤثر فراهم نشده است. برای بهره‌گیری از انواع

- رکن الدین افتخاری عبدالرضا، قادری اسماعیل. (۱۳۸۱) نقش گردشگری روستایی در توسعه روستایی (نقد و تحلیل چهارچوبهای نظریه‌ای). برنامه‌ریزی و آمایش فضا، ۶(۱): ۲۳. <https://hsmasp.modares.ac.ir/article-21-4582-fa.html>
- شار پلی، ریچارد. (۱۳۸۰). گردشگری روستایی. ترجمه رحمت‌الله منشی‌زاده و فاطمه نصیری، انتشارات منشی، چاپ اول. تهران.
- صادقی حجت اله، فال سلیمان محمود، هاشمی صدیقه، فدایی معصومه. (۱۳۹۳) محدودیت‌ها و ظرفیت‌های توسعه پایدار در روستاهای مرزی شرق ایران مورد: دهستان بندان در شهرستان نهبندان. اقتصاد فضا و توسعه روستایی، ۳(۸): ۱۲۶-۱۴۴. URL: <http://serd.khu.ac.ir/article-۲۰۱۷-۱-fa.html>
- طوافی، ف. (۱۳۹۴). سنجش اثرات گردشگری بر جامعه روستایی (مورد دهستان اورامان تخت). پایان نامه کارشناسی‌ارشد جغرافیا و برنامه ریزی توریسم، دانشکده جغرافیای دانشگاه تهران.
- علیزاده، محمد. (۱۳۹۱)، برنامه ریزی راهبردی گردشگری شهرستان خلخال، پایان نامه کارشناسی‌ارشد جغرافیا و برنامه ریزی توریسم، دانشکده جغرافیای دانشگاه تهران.
- غیرتی، لیلا، ابوبکر، طاهر، و خلیفانی، بفرین. (۱۳۹۰). سنجش توسعه‌یافتگی دهستان‌ها به‌منظور دستیابی به راهبردهای توسعه پایدار روستایی (نمونه موردی: دهستان‌های شهرستان نوده- آذربایجان غربی)، جغرافیا. ۵ (۱۹)، ۴۳. https://journals.iau.ir/article_535492.html
- قادری، ز. (۱۳۸۳). اصول برنامه ریزی توسعه پایدار گردشگری. انتشارات سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور چاپ اول. تهران.
- قدیری معصوم، مجتبی، و پازکی، معصومه. (۱۳۸۷). نقش گردشگری پایدار روستایی در توسعه پایدار روستاها (مطالعه موردی: شهرستان پاکدشت). جغرافیایی سرزمین، ۵ (شماره ۲ (پیاپی ۱۸))، ۱۳-۲۲. https://sarzamin.srbiau.ac.ir/article_5351.html
- نیلی، مسعود. (۱۳۹۲). مبانی اقتصاد. چاپ پنجم. انتشارات نشرنی. تهران.
- وزارت میراث‌فرهنگی، گردشگری و صنایع‌دستی. (۱۴۰۱). گزارش شرایط گردشگری روستای جلیزجند در تنگه واثنی.
- وزارت کشور. (۱۳۹۴). گزارش تقسیمات سیاسی استان تهران، اداره کل دفتر تقسیمات سیاسی، استان تهران.
- Ariyanto, Yk (2022) Green Tourism Management For Sustainable Tourism Development In The Age Of Disruption, *Multidisiplin Sahombu*. 2(1). <https://doi.org/10.58471/jms.v2i1.394>
- Chasapopoulos, P., den Butter, F. A. G., & Mihaylov, E. (2014). Demand for tourism in Greece: A panel data analysis using the gravity model. *International Journal of Tourism Policy*, 5(3), 173–191. DOI: [10.1504/IJTP.2014.063105](https://doi.org/10.1504/IJTP.2014.063105)
- Holjevac, I. (2003). A vision of tourism and the hotel industry in the century, *Hospitality Management*. 22 (3): 34. DOI: [10.1016/S0278-4319\(03\)00021-5](https://doi.org/10.1016/S0278-4319(03)00021-5)
- Kanwal, S., Pitafi, A.H., Ahmad, M., Abbas Khan, N., Ali, S. M., and Surahio, M.K. (2019). Cross border analysis of China– Pakistan Economic Corridor development project and local residence quality of life, *public affairs an International Journal*, 20(2), e2022. <https://doi.org/10.1002/pa.2022>
- Kanwal, S., Rasheed, M. I., Pitafi, A.H., Pitafi, A. and Ren, M. (2020), Road and transport infrastructure development and community support for tourism: The role of perceived benefits, and community satisfaction, *Tourism Management* 77, 104. DOI: [10.1016/j.tourman.2019.104014](https://doi.org/10.1016/j.tourman.2019.104014)
- Lanea, B. (1994). A What Is Rural Tourism? In B. Bramwell and B. Lane (Eds.), *Rural Tourism and Sustainable Rural Development*, Clevedon. Channel View Publication. <https://research-information.bris.ac.uk/en/publications/rural-tourism-and-sustainable-rural-development>
- Liu, A. & Wall, G, (2006). Planning tourism employ- ment: a developing country perspective, *Tourism Management*, 27(1): 159-170. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2004.08.004>

- Patten, Mildred, L. (2002). *Proposing Empirical Research*. Los Angeles: Pyrczak Publishing.
- Pearce, D. (1999). *Tourist development*, Harlow, Longman. <https://doi.org/10.1177/030913258300700417>
- Raslanasa, S., Stasiukynas, A. & Jurgelaitytė, E. (2013). Sustainability assessment Studies of recreational buildings, *Procedia Engineering*, 57, PP: 929-937. DOI:[10.1016/j.proeng.2013.04.118](https://doi.org/10.1016/j.proeng.2013.04.118)
- Slee, B, Farr, H, Snowdon, P. (1997). The Economic impact of Alternative Types of Rural Tourism, *Journal of Agricultural Economics*. 48 (2): 180-181. <https://doi.org/10.1111/j.1477-9552.1997.tb01144.x>
- United Nations World (2006). *Sixty Years of Tourism Organization (UNWTO)*. From a global perspective. <https://doi.org/10.1080/13563460701661587>
- Walpole, M, J, & Goodwin, H, J. (2000). Local Economic Impacts of Daragon in Indonesia. *Journal of Annals of Tourism Research*. 27 (3): 63. [https://doi.org/10.1016/S0160-7383\(99\)00088-2](https://doi.org/10.1016/S0160-7383(99)00088-2)

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی